

HOGYAN NEVELJÉK A SZABADKÖMŰVESEK GYERMEKEIKET?

A COMENIUS II-BAN 1914. FEBRUAR 27-ÉN
FÖLÖLVASTA:

Dr. rózsá Ignác tv.

BUDAPEST, 1914
A „COMENIUS” SAJÁTJA

Hogyan neveljék a szabadkőművesek gyermeküket?

Miért kell a szabadkőművesnek másképpen nevelni, mint más tisztességes állampolgárnak? Erre a kérdésre ez a feleletem. Nem kellene, a szabadkőművesnek sem másképpen nevelni, mint a tisztességes állampolgárnak, ha a tisztességes állampolgár tudna és akarna olyan embereket fölnevelni, kikre minden szabadkőműves elmondhatná, hogy íme ezek azok az emberek, akikben nekünk kedvünk telik.

Minthogy azonban a szabadkőművességnek társadalom-javító célzata van; minthogy folytonosan növelni akarja a társadalom boldogságát; minthogy e cél érdekében folytonosan neveli, felvilágosítja a nagyokat, hogy mennél többen legyenek szellemi osztályosai, munkatársai; azt gondolom, hogy elsősorban otthon kellene kezdenie a munkát — a kicsinyeken.

Ha az ifjúság és elsősorban a gyermekeink szabadkőművesi szellemben neveltetnek, — anélkül, hogy ezen szellem forrásáról tudniok kellene — kevés dolgunk lesz a nagyokkal. A mostani felnőttek csak akkor válnak szabadkőművesekké, ha le tudjuk lelkükről tördelni a társadalmi kötelességekkel szemben tanúsított „közöny havát és gúny jegét;” ha szemükről levesszük a hályogot, melyet a szülők és

tanítók raktak azokra téves fogalmak ködszerű képében. Ha kiemeljük gyermekeinket a családi érdekközösség kicsinyes szféráiból és szemeiket már nagyon korán irányozzuk olyan problémák felé, melyeket most a gyermeki ártatlanság megóvásának ürügye alatt elrejtünk előlük; ha beléjük oltjuk azt a kutató szellemet, melynek nyomán minden teremtmény munka áldást hozó gyümölcse fakad; ha az emberi őstulajdonságot, az önzést nem excommunicaljuk, hanem a köz javára hasznosítjuk. Ha bebizonyítjuk a mindennapi élet ezer példáin, hogy az emberi önérdék akkor van legjobban kielégítve, ha a köznek is hasznos. Ha bebizonyítjuk, hogy úgy a teljes altruizmus, mint a teljes egoizmus az egyén megsemmisülésére vezet. Mennél magasabb rendű lesz az önérdék kielégítésének vágya, annál többet használ a köznek. Elsőrendű szükségleteink kielégítése körül folyik a létért való harc a legerősebbem, mert ezek nélkülözhetetlenek és korlátolt mennyiségben vannak. De ha bebizonyítjuk, hogy e javak is elegendőek volnának a jövedelem eloszlás okosabb berendezése által és e javak is szaporíthatók a *tudomány* által; akkor már gyermekeinkbe beoltottuk azt a vágyat, miszerint a jövedelem-megoszlás igazságosságát előmozdítsák és kutassanak olyan eszközök után, melyek a nélkülözhetetlen javak szaporítására valók.

Ha bebizonyítjuk, hogy az önzés teremtette meg az első csapást az őserdőben, melynek minden következő vadászó ősember hasznát látta, ha rámutatunk arra, hogy az ember annyira társas lény, hogy akaratlanul és öntudatlanul is használ társainak, fölállíthatjuk azt a főerkölcsi elvet; hogy azon tett jó, mely a legtöbb ember javát szolgálja és az

rossz, mely több embernek árt, mint használ. *Olyan tett, mely mindenkinek jó és olyan, mely mindenkinek rossz, nincs.* Például, ha egy olyan szert találna föl valamely orvos, hogy az minden betegséget megelőz, ez kétségkívül a legnagyobb szolgálat volna az emberiségnek, de ez is csak a többségnek csupán, mert ma az emberek milliói foglalkoznak a betegség gyógyításával, megelőzésével; ezer meg ezer gyár a gyógyszerek, kötszerek előállításával; ezer meg ezer szállító a kórházakból él. Mindezek szenvednének azon átmeneti időben, míg újabb foglalkozásokban el nem helyezkedvén, létfeltételeiket meg nem találnák.

És viszont nem képzelhető olyan gonosz tett az emberiségre, mely sok millió ember ajkán nem kelthetne mosolyt, mely a boldogulásnak varázslatos kapuit meg ne nyithatná számukra. Ha valamely démoni gonoszság az ország minden lakosát egyszerre kipusztítaná a levegőt megfertőztető méreggel, talán egy pillanatra megdermesztené a vért az emberben, a politikon zoon-ban, de a következő pillanatban új földek, új kincsek elfoglalhatóságának reménye kelne az előbb még részvétet lihegő kebelben.

Íme absolut rossz tett sincs az egész emberiséget véve számításba.

Ezen példákkal csak azt akartam jelezni, hogy a gyermekekkel való beszélgetés témáit bőven termi maga az élet és nekünk szabadkőműveseknek elsősorban az életre kell nevelni.

Nekünk a jó és rossz közti különbség szemléltetésére nem szükséges sok ezeréves példákhoz fordulni, mert a jó nemcsak számbelileg, hanem idő

ós hely tekintetében is relatív és ugyanígy a rossz is. Ezért mi nem hisszük, hogy a múlt mindig jó példa és nem hisszük, hogy gyermekeink előtt a múlt emberei mindig ideálul szolgálhatnak. Nekünk szabadkőműveseknek szemeink a jövő felé vannak fordulva; fordítsuk gyermekeink figyelmét a jelen eseményei felé és fantáziáját a *múlt helyett a jövő felé*.

A fantázia teremtő erejét nem lehet túlbecsülni. A mai nevelés azonban a nem létező világok tündéries caleidoscopjain keresztül nézeti gyermekét és olyan fantáziát termeltet, mely akadály a való életben való sikeres együttműködésnek. A fantázia a „semmitől teremt új világokat”, de nem az a fantázia-lékvár, melynek alapja a tudatlanság, hanem az, melynek gyökere a tapasztalás, törzse a kísérlet, koronája pedig az „égig” nyúlhatik föl.

A tudatlan ember fantáziája nem productiv és sokszor szenvedésre vezet. Az ókori Moloch ez, melynek emberáldozatot hozott a kelet fantáziája és hoz még ma is az apóstatákat és heretikusokat kereső hivatalos fantázia. A tudáson alapuló fantázia a fejlődés útjainak fáklyája a múltra és a jövőre nézve.

Irányítsuk tehát gyermekeinknek fantáziáját a jövő felé! Képzelőereje száguldjon szabadon a jövő lehetőségeinek területén. De mielőtt tökéletes léghajót tervez zsenge agya, látott légyen már igazi, bár meg tökéletlen léghajót! A telefon tapasztalatai vezessék a fényképező telefon megvalósíthatásának birodalmába! A hiányosan összeműködő társadalom sebeinek látása kényszerítse fantáziáját egy olyan társadalom megálmodására, melyben az együttműködés tökéletes, zökkenés és fájdalom nélkül való . . .

A szabadkőművesség hármas iránya a nevelésben.

Most azonban világítsuk csak meg tárgyunkat közelebbről.

A szabadkőművesek gyermekei nevelés problémájánál egy kissé magáról a szabadkőművességről kell szólni!

Alkotmányunk I. Alaptörvényének 2. §. szerint a szabadkőművesség filozofikus, filantropikus és progresszív intézmény. Ebből egyenesen következik, hogy gyermekeinket elmélkedőnek, jótékonyásra hajlónak és haladó szelleműnek kell nevelnünk.

A jótékonyásra való hajlamot, — konstatálnunk kell — eléggé fejlesztik azon szülők, akiknek gazdasági erejük van. Részint azért, mert *richesse oblige*, részint azért, mert azon kellemetlen contrastbeli érzést, mely a mi örömünk és az alamizsnára szoruló fájdalom között van, egy kissé enyhíthetjük ezen contrastbeli különbség kisebbitése által.

Az elmélkedő gyermek mindenesetre okosabb lesz, mert hisz ha megtanítjuk arra, hogy gondolkodjék a jelenségek és történések okairól, nem fogja ugyan a mi szülői kijelentéseinket sem revelatióképpen fogadni, de elérjük vele azt, hogy bírálat nélkül nem hagy semmit, nem fogad el kész és megdöntetlen igazságokat, csak akkor, ha ezek a maga megvizsgált igazságai lesznek. A contempláló gyerek kételkedővé válik és a kételkedés minden tudásnak ősforrása.

Persze a contempláció egymagában inproductiv lehet, mert a gyermeknek meg kell adni a szükséges információt, tehát éppen a gyermekeknek. A contemplatív hajlamu gyermeket mi betegnek szoktuk tekinteni. Betegessé

válhatik akkor, ha az elmélkedés tárgya nem a reális világból való. Az elmélkedés irreális voltát azzal szokták tréfásan apostrofálni, hogy elmélkedik a cserebogarak halhatatlanságáról. Ezt kevésbé találom irreális elmélkedésnek, mintha valaki a lélek halhatatlanságáról elmélkedik, mert a lélek halhatatlanságának problémája ma sincs megoldva, de a cserebogarak halhatatlansága, melyet a természet-tudósok metamorphosisnak neveznek, „érdemes az elmélkedésre, mert a mezőgazdasággal és ezzel együtt létünk alapfeltételével szorosan összefügg.

Az elmélkedő gyermeknek tehát olyan problémákat adjunk, melyeket ha megoldani nem is tud, őt a reális élettől folytonosan contactusban tartja és végezetül az emberi társaságba és munkakörbe könnyen beleilleszkedő polgárrá teszi.

Mert bizonyára vannak a megoldásra érdemtelen problémák is és ha meggondoljuk, hogy az emberiség mennyivel messzebb tartana már a tökéletesség felé vezető úton, ha az emberiség szellemi vezetői ezen a világon megoldható problémák megfejtésére buzdítottak volna; szabadkőműves! szívvel sajnálkozhatunk azon a sok inproductiv munkán, melyet kiváló nagy elmék kolostorok misztikus homályában, de közöttünk is, a hármás láng fényénél végeztek.

Mert tudjuk, hogy sorainkban is kísért még a meddő, academicus problémák szelleme. Ha annaleseinkben lapozgatunk, még napjainkig végig kísérhetjük azon törekvést, mely szellemi téglákból akar szabadkőművesi szentélyt felépíteni! Pedig a mi egyenes elődeink, a kőművesek megfogható, lefaragható kövön dolgoztak; mérőőnjait, körzőiket és háromszögeiket valóságos falakon alkalmazták. Ne

legyenek a mi szerszámjaink sem csupa symbolumok, hanem arra való testiséggel bíró mementók, mi szerint nekünk is látható épületeket kell emelnünk!

Gyermekeink elmékedő hajlamainak adjunk tehát reális tápot, hogy erő és készség, terv és megvalósulás, gondolat és tett között ne legyen az ür áthidalhatatlan.

A progressio azt jelenti, hogy minden változik: fejlődik, meg visszafejlődik. Változik az anyag és változnak a tulajdonságai: a szokások, erkölcsök. Nincs tehát örökérvényű törvénye az embernek, mert maga a materia: az ember változik.

A szabadkőművesség ezen emberi változás irányítását veszi a kezébe, hogy vele az emberi boldogságot szolgálja.

Nekünk tehát progressiveknek is kell lennünk e cél érdekében és gyermekeinket is ilyen irányban kell nevelnünk.

Ámde a szabadkőművességben nincs meg az egység, mert hol a caritativ, hol a contemplativ, hol a progressiv irány domborodik ki és minden egyes szabadkőműves szülő e három irány közül valamelyik felé hajlik. Az a kérdés, hogy a nevelésben melyik iránynak kedvezzen, gyermekei előtt milyen színben mutatkozzék, concret esetben milyen irányban adjon példát?

Tegyük föl, hogy egy szabadkőműves atya sétál serdülő gyermekével. Találkoznak egy kéregető fiatal anyával, ki gyermekét durva pólyában tartja karján. Ha ez az atya jótékonykodó szabadkőműves, megindultan nyúl a zsebébe és 20 fillérrel megszerzi magának azt az örömet, hogy gyermekének a jószívűségben példát mutatott és talán arra is gon-

dől, hogy ezen a 20 filléren a szegény anya tejet vehet a kis ártatlannak. Aztán nyugodtan folytatja útját. A gyermek ebből megtanulja, hogy a szegényen illik megkönyörülni. Egyebet semmit.

A contempláló szabadkőműves fejcsóválva tovább megy. Keresi a nyomor okát. „Ennek a leányasszonynak ime az erkölcstelensége miatt kell szenvednie. A kis gyerek valószínűleg törvénytelen ágyból származik. Igaz, hogy a kis gyerek erről nem tehet, de ha segíteném, ebből a bűnös anya is élvezne. Ha ezeket a fiatal, elbukott nőket támogatjuk, nem fogják a jövőben erkölcstelenségük következményeit érezni. Jól meggondolom, kit támogatok én.”

Ebből az okoskodásból látjuk, hogy az elmélkedő szabadkőművestől sem pillanatnyilag, sem a jövőben nem enyhül a nyomor, benne minden csupán érzelem, hangulat és ma már tudjuk, hogy ezek az érzések nagyon terméketlenek, ha tetteket ki nem váltanak.

Az elmélkedő szabadkőműves gyermekéből lehet ugyan jó lírai költő, de reformer soha!

Ha progressiv szabadkőműves felé nyúl a nyomor kérő keze, ad ugyan alamizsnát, de lelkében forr a megaláztatás gőze az emberi méltóság megcsúfolása miatt. Ebben az esetben azt kutatja, honnan e nyomor. Szükségszerű-e ez? Igazságos-e az? Szabad-e túrni, hogy a jövő állampolgára minden pillanatban éhen halhasson? Szabad-e a társadalomban a törvénytelen gyermekeket törvényes védelem nélkül hagyni? A látvány benne azt az elhatározást érleli meg, hogy küzdeni fog azon törvény megvalósításáért, mely minden arra rászoruló gyermeket állami védelembe vesz. Hogy miképen

küzd, van-e ereje vagy nincs, nem fontos a mi problémánk szempontjából, hanem csak az, hogy midőn ez a szabadkőműves otthon a találkozásról beszél és midőn a segítség módozatait kutatja, gyermekeiben nemcsak a hiú könyörületet ébreszti föl, hanem a segítség lehetőségeinek gondolatát is beleviszi a lelkekbe és közügyekre tereli a gyermeke lelkét oly időben, midőn a legtöbb gyermek még a Tündérország közügyeivel törődik csupán.

Most vizsgáljuk meg, milyen a szabadkőműves apa viszonya az iskolai neveléshez?

A szabadkőműves apa a családban és az iskolai munkával szemben.

Kétségtelen ugyanis az, hogy egy szülő sem jöhet olyan éles conflictusba a mai nevelési rendszerrel, mint a szabadkőműves.

A szabadkőművesség haladó, a mai iskola sok tekintetben conservativ intézmény. De az apa még az anyával is conflictusba keveredik a nevelés körül, mert a férfit, különösen ha szabadkőműves, sokszor óriási világfelfogásbeli szakadékok választják el a nőtől, ki nővérünk ugyan, de mégsem szabadkőműves.

A nevelés oroszlánrésze az anyáé, az apának csak kiegészítő, sokszor végrehajtó szerep jut a törvényhozó anyával szemben. Ha tehát eszméit elsősorban abban a kis államban akarja érvényesíteni, melyet mint paterfamilias maga hozott létre, az anyát kell eszméinek megnyerni. És ez — szeretett testvérek — nehezebb dolog, mint a gyermekeinek megnyerése. Az anya lelke már nem carta blanca, mikor őt oda állítjuk a szent tűzhely mellé.

Már 20-25 évig más isteneknek áldozott, mint a milyeneknek mi akarnók bemutatni a mi áldozatainkat. Először tehát őket kell megtéríteni. Erre otthon van ugyan alkalom, de a férj-testvérek a tanúim, hogy mi hamarabb térünk meg az ő bálványaikhoz, mint ők a mi ideáljainkhoz. Mi lehetünk eszmeteremtő és propagáló orgánumok itten a szentélyben, de a családi szentélyben senkisémet próféta!

Ide kell tehát beengedni a nőket, hogy ne csak a saját férjétől hallják az eszméket, hanem más férfiaktól is. *Nővérmunkát tehát a nevelés érdekében!*

Most nézzük az iskolát, mely még a legmodernebb formájában sem felel meg szabadkőműves! eszményeinknek és nézzük gyermekeinket, midőn készülnek az iskolai munkára. Néha-néha mi szülők is segítünk nekik, mi is készülünk velük, szóba kerül az iskola szelleme és elmélkedünk családi körben azon benyomásokról, melyeket a gyermekek ott szereznek. Az oktatást a neveléstől külön választani nem lehet. Azon anyag, amely oktat, tanít, egyszersmind nevel is. Nem közömbös a szellemi táplálék a gyermek egyéniségének kialakulásában és bizonyára sok testvér látta kétségbeesve e táplálékot, sőt kénytelen hallgatni és kénytelen ő is azon szellemi táplálék adagolásában segíteni, melyről tudja, hogy haszon nélkül való, sőt káros!

Mi legyen a szabadkőműves álláspontja akkor, ha a gyermeke olyat tanul és olyan elveket hoz haza az iskolából, mely a mi világfelfogásunkkal nem egyez?

Itt distingualnunk kell a könnyebb áttekintés kedvéért. Megállapíthatjuk, hogy a szabadkőműves

a mai nevelési rendszerrel azért nem egyez meg, mert különvéleménye van a) a vallásoktatással szemben, b) a mesékkel és költeményekkel és az olvasmányok mai tartalmával szemben, d) a természettudományok mai tanításával szemben} és az előttünk lefolyó napi kérdésekkel szemben.

A vallásoktatás.

A szabadkőművesség vallási kérdéseket nem tárgyal ugyan szentélyeiben és nem kérdezi senkinek vallásos meggyőződését, mindazonáltal megállapíthatjuk, hogy közülünk még a hívő testvér sem úgy hisz, mint azt a felekezete bibliája vagy kátéja előírja, mert a szabadkőművesség lényege kizárja bármely felekezeti szempont kidomborítását.

Mit csináljon most már a szabadkőműves atya, ki gyermekét a katekismusból, az egyháztörténetből vagy a bibliából kihallgatja? Burkolódzék-e bele a hallgatás komor köpenyébe és a legteljesebb passivitással gépiesen ismételje, hogy van szenvedő, vitézkedő és boldog egyház; hogy a katolikusok bálványimádók és a reformátusok eretnekek, hogy Áron botja kivirágzott és Mózes vizet fakasztott a kopár sziklából? stb. stb. Meghagyja-e a gyermeki hitet, melyet olyan bájosnak tartanak a morálpedagógusok? Terjesztvén künn a világosságot, engedje-e hogy benn a családi életben sötét tanok terjedjenek el?

Fölvilágosítson-e, mikor ezzel rebelist nevel a hittan órán? Másrészt nem teljesítvén a vallás szabályait, melyet a hittan tanár parancsképpen előír, bevallja-e gyermekei előtt e bűnt, vagy titkolja? Ha gyermekei teljesíteni akarják a hittani parancsot, melyet a szülők nem akarnak, mivel indokolja ezt

a szabadkőműves apa? Ezek olyan kérdések, melyeket bizonyára sokan vetettünk már föl? Ezekre a kérdésekre óhajtok felelni.

A hívő szabadkőműves apa.

Ha a szabadkőműves *hívő*, az a kötelessége, hogy kidomborítsa azon közös vonásokat, melyeket minden vallásfelekezet magáénak vall és amelyek leggyakrabban azonosak azon erkölcsössel, melyet minden művelt ember követ.

A *hívő* szabadkőműves is fölülemelkedett a felekezetiességen és ha hisz is, ez nem az a hit, melyet elválasztó és uralmi tendenciáktól vezéreltetve hirdetnek a pontifexek, hanem világfelfogás, mely boldogítani akar. Tehát a hívő szabadkőműves is kísérheti magyarázattal a katechezist és bibliát és gyermekei előtt bátran adhat azon nézetének kifejezést, hogy a V.. E. N. É. M. nem annyira a különböző rítusok szigorú betartását, hanem szeretetet, nemes szívet, türelmet, munkát kíván és aki ezt teljesíti, jobban kedvébe jár Istennek és embernek, mint a rituálék pontos betartója, ha nem jó ember. Aki jó szabadkőműves még azt is megmondhatja gyermekének, hogy a különböző szertartásokkal minden nép az isten kedvében óhajtott járni. Mennél műveletlenebb a nép, annál furcsább ez a szertartás, Mi már azért sem tarthatjuk ezeket be, „mert előttünk nem lehetnek irányadók olyan szokások, melyeket elődeink sok ezer évvel ezelőtt szépnek tartottak.

A nem hívő szabadkőműves apa.

A *nem hívő* szabadkőműves elmondhatja gyermekének a vallások kulturhistóriai jelentőségét és

oda. utalja azon mithoszok közé, melyek minden nép gyermekkorában bőven virágzanak.

Figyelmeztet arra, hogy az államok még kényszerítik az emberek a vallástan tanulására, mert az államférfiak azt hiszik, hogy a vallásos ember lehet csak jó állampolgár.

A hittan tanítást kötelezővé teszik. Akinek a hittanból kielégítő osztályzata nincs, azt nem tartják megbízható embernek, nem adunk neki állást, hivatalt. „Azért még nektek gyermekeim meg kell tanulnotok a hittant a boldogulás érdekében. De az államférfiak közül már sokan vannak, kik azt hiszik, hogy jó állampolgár lehet valaki akkor is, ha nem tanulja meg a hittant. Ha az ilyen felfogású emberek többségben lesznek, hozni fognak olyan törvényt, hogy ne kelljen nektek hittant tanulnotok.

Apád is igyekszik azon, hogy az embereket arról meggyőzze, miszerint a különböző hittan órán tanult eszmék megakadályozzák azt, hogy az állampolgárok békésen éljenek egymás mellett. Tapasztalom fiam, hogy azokon a napokon, amikor hittan órád van, nem vagy olyan türelmes és elnéző más iskolatársaddal szemben. Máskor, ha valamelyik megbánt, haragszol ugyan rá, de az ő te irántad tanúsított igazságtalanságát egyedül *neki* tulajdonítod, ha hittanóra volt, akkor az igazságtalanságát a *vallásánál* tulajdonítod. Azt mondjátok: mert katolikus, mert zsidó, mert lutheránus. Ez onnan van, mert a hittanórán gyakran halljátok és tanuljátok, hogy mit csináltak a zsidók a szegény Krisztussal; hogy hogyan üldözték a katolikusok a protestánsokat; hogy a protestánsok milyen gonosz eretnekek.

Ti iskolatársak olyan jól összeférnétek egymással.

Számtan óra vagy természetrajz óra alatt közösen tanultatok, közösen élveztétek a tanítóktól hallott okos tanításokat. Aztán jött a hittanóra és ez *elválasztott* titeket. A múltkor mondta a tanítód, hogy a legtöbb verekedés és egymásra szóló panasz a hittanóra után hallatszik.

Nem mondom én, hogy erre benneteket a tisztelendő úr tanít, hisz ő a szeretetre int benneteket, de azt gondolom, hogy hiába int szeretetre, ha arra; is tanított benneteket, hogy csak a katolikus vallásban lehet üdvözölni, a nem katolikus pedig elkárhozik!

Azért szeretném én, fiam, ha titeket a tanító bácsi vagy a tanár úr, és nem külön vallástanár, csak arra tanítana, hogy mi a szép, jó, nemes emberi cselekedet, micsoda tetteket kell elkövetnünk, milyen viselkedést kell tanúsítanunk, hogy minél több boldogságot és minél kevesebb szenvedést okozunk embertársainknak.

Azt is tudnod kell fiam, hogy a tisztelendő úr nagyon megharagudna reám, ha ezt a beszédet hallaná, téged pedig üldözne, ha ilyesmit mernél mondani.

Ne szólj tehát ezekről fiam az iskolában; légy illedelmes és szorgalmas a hittanórán is, hisz' sok tanulságos dolgot tanul az ember ott is, hinni azonban keveset fogsz belőle, ha mindig gondolkozol a hallottak fölött.

Mikor én gyermek voltam, mindent hittem, ami a hittani könyvben meg volt írva. Sok csalódás után be kellett látnom, hogy az, amit hittem, nem volt teljesen igaz. Ez nekem sok szenvedést okozott és amiatt sok szenvedést okoztam másnak is. Szeretném

fiam, ha te azokon a csalódásokon keresztül nem mennél. Nem tudom, tudok-e vagyont reád hagyni, de legalább a tudásomat és tapasztalataimat reád hagyom, te gyermekkorodban kezdjed ott, ahová én csak férfikoromban jutottam. Mennyivel több lehet majd a te tudományod” . . .

A gyermekmesék és olvasmányok.

Szeretett Testvérek!

Á múltkor a kis leányom arra kért, hogy vegyek neki egy meséskönyvet. Nem olyan kis kívánság ám ez, leányom — mondtam neki — kevés jó meséskönyv van. Én csak a igaz meséket szeretem, kis leányom, olyan meséket, amelyek vagy megtörténtek, vagy megtörténhetnek.

— Hát te nem szereted, apám, a Hófehérke meséjét? — kérdi csodálkozó szemmel a jövő asszonya.

— Azért nem szeretem kis leányom, mert akár milyen szép is a „Hófehérke,” te sok hamis dolgot tanulsz belőle. Sohasem voltak törpék, kik csodálatos hatalommal rendelkeztek, sohasem volt olyan királynő, kinek a tükre megmondta volna, ki az országban a legszebb. Egy szegény, dolgozó leányka sohasem maradhat hófehér, mert a nap megsüti. Nem igaz az, hogy a régi világban csodákat tudtak művelni az emberek. Most az emberek sokkal okosabbak, még sem tudnak csodát művelni. Ha valamire ma azt mondjuk, hogy csodálatos, ez azt jelenti, hogy nem vagyunk elég okosak a megfejtéséhez. Régen azért volt oly sok csodálatos dolog, mert az emberek nagyon tanulatlanok voltak. Ha Hófehérke élt volna és ma feltámadva látná, micsoda ákom-

bákomot vetsz a papírra, nagy csodának tartaná azt, pedig ez csak írás.

— De apám mindenki ilyen meséket olvas, más könyv nincsen!

Írj hát te olyan meséket, melyek szépek is és tanulni is lehet belőle!

Megígértem, hogy írok. Most még csak ott tartok, hogy e helyen fölvetem az eszmét. Írassunk neves írókkal olyan meséket, melyekben csodálatos elem nincs; mely szövevényes, érdekesítő, gyermeki lélekhez szabott legyen és mégis szem előtt tartsa akár a múlt, akár a jelen társadalmának törvényszerűségeit; hogy a mesék ne akadályozzák meg a való élethez való, igazodást, hanem segítsék azt elő.

A gyermek-versek.

Hasonló a felfogásom a gyermek-költemények tekintetében is.

Ha böngészünk a gyermekirodalomban, azt látjuk, hogy a versikék csengő-bongó rímnél, assonanciánál, ritmusnál és egyéb külső kellékeknél egyebet nem tartalmaznak. Cica, Katica; inci-finci, Iluskám-cicuskám, Intyőke-pintyőke stb. Csak a bennük megnyilatkozó badarságokról és a rendszeresen használatos, gyermekeket becézgető, kicsinyítő képzőkről tudjuk, hogy ezek gyermekversek.

Nézetem az, hogy a költemény nem lehet meseterkéltnél, mert akkor művészietlen. Pósa Lajos, akit most egyik rajongója egy nemzetközi nagy irodalmi díjra ajánl gyermekversei miatt, akárhogy is megérőltetné magát, sohase tudna művészi *gyermek-verseket* csinálni. Tudhat csinálni verset, melyet a gyermek

is élvezettel olvashat, de ha direct a gyermekeknek írja, akkor az nem lesz egyéb, mint affectalt csinál-mány. Ezt számtalan költeményen, nemcsak Pósaén, de a többi gyermek-versikék szerkesztőjén is ki tudnám mutatni; ha az idő és alkalom engedné.

A gyermeknek tehát csak a legnagyobb írók olyan verseit adjuk olvasás vagy plane memorizálás végett, melyet az megért és élvez, mely benne is hangulatot kelt. Inkább fordítsunk rá sok fáradságot! Legyen kevesebb vers a fejében, de ez aztán fejlessze eszét, kedélyét, művészi érzékét. Abban a korban, midőn még a gyermek minden jó ízlésű embert szánalomra keltő-módon gépiesen recitálja a verseket, nem való még vers a gyermek ajkára. Amidőn még a kötetlen beszéd akadályaival küzd, mikor még a nevek sem fődik teljesen a fogalmakat, agyterhelő ballaszt reá nézve kényszerített sorrendben értelmét nem tudó szóknak elmondatása.

Nem kell más a gyermeknek, mint a nagyoknak! Petőfi „Távolból” című versét nem a kicsinyeknek szánta Gyulay „Éji látogatása”, Arany „Toldija” tanítói tapasztalásom szerint sokkal nagyobb hatást vált ki a gyermeknél, mint a nekik csinált gyermekversek. Hisz elvégre a gyermeket föl akarjuk emelni! A hozzájuk való leszállás csak módszertani célból történjék, a világos megértetés szempontjából, de nem azért, hogy mi is ott maradjunk. Persze ezt a gyermekek szeretik, mert tudvalevőleg a hozzájuk való fölszállás, a cél, sokkal nehezebben érhető el. Ez a gyermeki öröm, mely azt a hozzájuk való leszállást követi, megvesztegeti a szülőket és tanítókat és gügyögünk, selypítünk olyankor is, midőn már gyermekeinket is a tiszta beszéd kötelezi. . .

Ezek a nem rendszeres megjegyzések, szeretett testvéreim, mutatják a célt, melyre törekszem a szabadkőművesek gyermekei nevelésénél.

Lehetetlen minden részletre kitérnem, mert a nevelés és oktatás területe rengeteg nagy és számtalan az eset, melyet a szülő nevelési célokra felhasználhat.

A természettudományos beszélgetés.

Mégis szabadkőművesi szempontból rendkívül nagy fontosságúnak tartom a természettudományok intenzívebb cultiválását annak már a gyermekszobába való beeresztését, mert ezáltal nemcsak az élet levegője ömlik át a gyermekszobába, hanem az egészség is. Aki tudja, hogyan kell egészséget fönntartani és azt is tudja, hogy miért így, az már természettudományos gondolkozású gyermek.

Az egészség fentartása azon központ, mely köré egy teljesen tudományosan megalapozott világ-felfogást lehet fölépíteni.

Küzdelem a létért.

Minden élő lény élni akar. A legjelentéktelebb növény és a legapróbb állat csak arra törekszik, amire az ember: táplálkozásra, levegőre; védekezik ellenségei az „erősebbek ellen és támadja a gyöngébbet, Erre a védekezésre és támadásra van berendezkedve minden élő lény szervezete. Mennél jobb szervekkel van ellátva, annál tovább marad fönnt és annál kevesebb pusztul el. Mennél gyámoltalanabb, annál több pusztul el. Hôgy a faj fönmaradjon, a gyámoltalan lény rendkívül szapora, az erős kevésbé. A hangyák kö-zül;

egyetlen csapással ezeket ölhetek meg, de megmenekül azért rengeteg sok; a hernyókból ezer számra pusztulnak a madár és kertész vállvetett munkája nyomán és mégis marad belőlük elég, mert minden lepke annyi utódról gondoskodik, hogy a nagy hernyópusztulás után is marad még fönn. Szapora állat a hal is, mert sok az ellensége, az emlősök közül az egér és nyúl.

Mennél fejlettebb az állat, mennél kevésbbé érik veszedelmek, annál kevesebb születik belőle. Az ember is támadja ellenségeit és védekezik, hogy élete minél kellemesebb legyen.

Az ember legerősebb az összes állatok között, mert védekező és támadó eszközt tud készíteni. Akármilyen éles is az oroszlán foga, sebet csak akkor ejthet az emberen, ha teljesen hatalmában van, karmai közé kerül. Az embernek nincsenek éles karmai, sem fogai nem versenyezhetnek a ragadozó állatokéival, de az ember a fogait és karmait meghosszabbíthatja a dárdával, mely már akkor ejt sebet, mikor még közvetlen, közelben nincs is az ellenség, karjait meghosszabbíthatja a doronggal, ökleit, melynek csapását a farkas föl sem venné, a botja bunkójával helyettesíti. *Az ember úrrá lett az állatok fölött, mert az eszével eszközöket tudott előteremteni.* Mennél okosabb lett, annál jobbak lettek ezen eszközök, míg ma a gyöngye ember egyetlen jó puskával fölkeresi az erős oroszlánt barlangjában.

De akármilyen erős volt is az ember, észre vette, hogy néha ismeretlen ellenség támadja meg, mely ellen nem tud védekezni, ez az ismeretlen ellenség a betegség. Az ősember néha akkor is ke-

servicesen nyögdicsélt, ha a medve meg nem marta. Ilyenkor azt hitte, hogy rossz szellem szállta meg. Rázta a hideg és sorvasztotta a láz és nem tudta, hogy ezt is belső ellenség okozza, mely épen azért veszedelmes, mert nem is látni, nem is lehet ellene doronggal védekezni.

Később kezdtek már a betegséget gyógyítani, de nagyon kevésre mentek vele addig, míg a betegségek okait ki nem fürkészték. Még ma is sok betegség oka ismeretlen és még sok betegség van, melyet biztosan gyógyítani nem tudnak.

Sokkal nehezebben bánik el az ember a szervezetében elő parányi állatokkal, mint a legnagyobb emlőssel, az elefánttal.

Mióta megtudták, hogy ezen, pusztá szemmel láthatatlan lények a mi egészségünk rovására akarnak élni és szaporodni, a legfőbb gondunk az, hogy ezeket legyőzzük. Ez ellen a legjobb megelőző gyógyszer a *tisztaság*. A tisztaság nemcsak magunk iránt kötelességünk, hanem embertársaink iránt is. Mióta megtudtuk, hogy a tisztátalan ember veszedelmes betegséget vihet át embertársaira, azóta kerüljük őket. Ma már olyan törvényeket is hoznak, melyek kényszerítik az embert a tisztaságra.

Természet és társadalom.

Csakhogy a törvény igazságtalan, ha olyan embereket kényszerít a tisztaságra, akik erre nem képesek. Miért nem képesek az emberek arra, hogy tiszták legyenek? Először, mert szegények, másodsor, mert tudatlanok, nem ismerik a tisztaság szabályait. Aki szegény, az nem lehet tiszta, mert ha megmossa is az arcát, ismét piszkos lesz a munka-

tói. De ez nem volna baj, ha a munka után teljesen megfürödhetne, tiszta ruhát válthatna, tiszta, világos szobában, tiszta ágyban feküdhetne. De nincs a szegény embernek fürdője, világos, tiszta szobája, mert 8-ad magával lakik benne. Nem lehet ott alaposan takarítani, mert a takarítás alatt nem mehetnek be a másik szobába. A szegény ember szobáját nem járhatja a levegő és napsugár, mely a legszükségesebb az egészségre, mert nyáron kevés az ablaknyitás, télen meg nem merik kinyitni a hideg miatt. . .

De a tudatlan ember, ha gazdag volna, sem lehetne tiszta. A gazdag paraszt, ha megvágja a kezét, piszkos pókhálót tesz rá, mert nem tudja, hogy a seb a piszoktól olyan veszedelmessé válhatik, nem mossa meg a kezét ebéd előtt, mert nem tudja, hogy a munkában olyan csírák rakodhattak a kezére, melyből beteg lehet ő és egész családja.

Két dologtól óvja tehát meg minden állam a polgárait a szegénységtől és a tudatlanságtól.

De a szegénység is jórészt a tudatlanságból származik.

Nézd fiam, ha én semmi vagyont sem hagyhatnék rád, de ha megtanultál egyet s mást az iskolában és valamely mesterséget jól megtanulsz vagy valamely hivatalt becsülettel be tudsz tölteni, már nem lehetsz szegény.

Persze, akinek szegénysége miatt olyan a helyzete, hogy nem taníthatja gyermekét, az nem is remélheti, hogy gyermekének jobb lesz a sorsa.

Így tehát, ha igaz az, hogy a szegénység a tudatlanságból származik, az is igaz, hogy a tudatlanságnak meg a szegénység a szülő anyja.

Az állam feladata.

Az államnak és az államban minden egyes állampolgárnak arra kell törekednie, hogy minden gyermek egyformán hozzá juthasson a tudományhoz, ahhoz a tudományhoz, mely megelőzi a szegénységet, mely hozza a tisztaságot, mely egészségessé teszi az embert.

Ne nézd le a szegényt, mert nem tehet róla és ne nézd le a tudatlant, mert nem rajta múlik, hanem sajnáld és igyekezz rajta segíteni.

Lehet segíteni az emberek nyomorán.

Te azt mondod fiam, hogy olyan sokan vannak, hogy nem lehet rajtuk segíteni. Én azt mondom, hogy lehet. Te nem tudsz egyedül, én sem tudok veled együtt sem, de arra való az emberi közösség, az állam, hogy azt is keresztülvigye az ő nagy erejével.

Nem szabad abba belenyugodni, hogy a szegénységen és tudatlanságon nem lehet segíteni. Az a legbűnösebb állampolgár, aki ebbe belenyugszik. Régen nem tanították a szegény népet, azt mondták, hogy erre nincs szükség. így a nép tudatlan és szegény maradt, mert csak a tudás lépcsőjén lehet felfelé haladni. A tudatlan népet el lehet nyomni, a tudatlan nép a gazdagokban és hatalmasokban földi isteneket látott. Ez tetszett a hatalmasoknak. És azért nem tetszik az, ha a népet tanítják. De lassan-lassan kezdenek az emberek jobbak lenni, mert igazságtalannak tartják már, hogy a többség boldogtalan legyen és kevesen legyenek nagyon boldogok.

A törvényhozás a népnél legyen.

Míg a kevés hatalmasabb, gazdagabb és éppen azért okosabb hozta a törvényt, olyan törvényt hozott, mely neki kedvezett, Mennél többen lesznek okosabbak az iskolák útján, annál többen lesznek alkalmasak a törvényhozásra; mennél többen hozzák a törvényt, annál inkább szolgál az a többség javára. Ha az *egész* nép lesz olyan okos, hogy törvényt hozhat, ez a törvény minden állampolgár boldogulására fog szolgálni. ..

így látjuk, szeretett testvérek, és megérzékíthetjük a gyermekeinkkel, hogy egészségünk attól is függ, hogy egészséges-e a szomszéd, illetőleg, hogy mindenkinek egészsége az ország gazdasági helyzetétől és népének műveltségétől függ. Ez pedig attól, hogy mindnyájan befolyhatunk-e az ország kormányzásába.

Az utca tanulságai.

Amikor sétálunk gyermekeinkkel, sok alkalmat találunk a nyomor és betegség szemléltetésére már az utcán is. Nem azért kell erre gyermekeink érzékeny lelkét ráirányítani, hogy bennük inproductiv szánalmat keltsünk, hanem azért, hogy a köznyomorról és azok orvosságairól beszélhessünk.

Látunk meggörnyedt, cammogó lépésű, csüggedt fejű munkást. Karja csupa izom, válla széles és mégis vontatottan ballag az úton. Mellette élénk ellentétben hasonló korú fiatal úr halad. Termetre az előbbinek csak az árnyéka, de mégis, mintha nagyobb lenne. Ruganyosak a léptei, feje büszke tartású, szabad és vidám szemmel néz fölfelé.

Az út közepén megrakott szekeret lassú lihegéssel húznak az igás lovak, mellette gyors iramban ficánkoló táltosok röpítik a csillogó batárt. A munkás és igás ló egyforma ok miatt cammognak vontatottan; a peckes járású fiatal úr és a parádés ló ugyanazért hordja büszke fejét fennen. Ez a származás, illetőleg örökösödés, de főképp a táplálkozás és életmód óriási hatásainak megbeszélésére oly sok alkalmat ad Sapienti sat!

A származás befolyása az egészségre! Egészséges szülők, egészséges gyermekeket hoznak létre. Az ember egészséges, ha sejtjei is azok, az állam sejtjei, az állampolgárok, A gyermek nem más, mint a szülőknek egy-egy önálló életre elszakadt sejtje. Kötelességünk egészségesek maradni gyermekeink egészsége érdekében. A mi vérünk kering az ő ereikben. A legtöbb ártatlan beteg gyermeket a legnagyobb gondozással sem lehet megmenteni.

Íme, bő tárgy — és vallom, hogy nem nehéz — égető problémák megbeszélésére.

A mező, rét tanulságai.

Virágok között sétálunk. A színpompa gyönyörködteti gyermekeinket is. Erre nem kell figyelmeztetnem, ezt éppen úgy nem kell magyarázni, mint a zene szépségeit. Ha látja és hallja, gyönyörködik, ha nem lát és nem hall, ezen a magyarázat nem segít.

Alkalmazkodás.

De már rámutathatunk arra, hogy védi a növény is saját létét, egészségét, leendő gyermekei, a

gyümölcssei egészségét. Mert íme a lilium és sok más virág összeborul az esőben és védi a porzóját, termőjét, mert ennek megárt a nedvesség, de kitarja az éltető nap előtt. Épp úgy tart az anya esernyőt kisdéd gyermeke feje fölött, hogy meg ne ázzék. A pipacs felső levelei kisebbek, mint az alsók, hogy a napot el ne zárják az alsóktól.

A mezők szélén sétálok gyermekeimmel. Két mezei növényt szedek ki tövestől óvatosan. Az egyiket olyan helyről, hol poros, a másikat, hol agyagos a föld. Megmértem a növény gyökereit. Az a hosszabb, melyet a homokos talajból vettem ki. Találja ki a gyermek, hogy miért? Hogy a poros talajban mélyebben kell keresni a táplálékát, mint az agyagosban.

Íme a növény alkalmazkodása és küzdelme a létért.

Mimikri.

A barna szántás mellől, pár lépésnyire tőlünk, nyúl ugrik föl és veszettül rohan.

Miért nem láttuk előbb?

Egy lepke szállt a bokorra. A fiam meg akarja fogni. Óvatosan közeleg a bokorhoz. Nem találja a lepkét. Pedig ide szállt. Keresd csak jól fiam, itt kell lennie. Hiába! A lepke eltűnt. Mikor tovább megyünk, egyszerre csak fölszáll. Miért nem láttuk előbb?

Lamarckismus és Darwinismus.

Sétánk egy tó mellett visz el. A hínáros, piszkos zöld vízből békakuruttyolás hallik. Hol van a

béka? Csak nehezen vesszük észre a békát. De a légy sem vette észre, be is kapta amaz húsos” nyelvvel. De a gólyáknak, gémeknek is nagyon meg kell erőltetni a szemeiket, ha észre akarják venni, íme milyen jó, hogy a békának ilyen a színe. Fegyverük a vadászásban és védelmük akkor, mikor őt akarják vadászni.

Rigó-fütyöt hallunk a hatalmas akácfa dús lombjai közül. Keressük, hol van. Nem vesszük észre, pedig bizonyosan ott van. Most tapsolok a kezemmel. A sárga rigó fölrepült, Nézzed csak gyermekem, nem csoda, hogy észre nem vettük, hisz a tollazata olyan sárgászöld, mint a fa lombja. Éles szeme van a kányának, héjának . . . Szegény rigó így is alig menekül.

Hazamenet elmondtam a fiamnak, hogy bizonyára más színű nyulak, más alakú lepkék, más színű és alkotású békák és rigók is voltak az ősidőben, de a más színűek lassanként elpusztultak a sok ellenségtől. Most már nem csoda, hogy minden béka ilyen, mert az újonnan született békák, rigók, nyulak az apjukhoz, anyjukhoz hasonlítanak, És az is bizonyos, hogy a jövőben, ha nem is figyelhetjük meg, még változni fognak.

Az ember maga is sietteti a változást úgy a növénynél, mint az állatnál és bizonyára az embernél is. Nemesítés, (oltás, szemzés) párosítás által. Amit a kertész és állattenyésztő megtehet, hogy gyönyörű tulipánjai, almái, juhái, lovai legyenek, azt megteheti az állam, a legfőbb kertész és gazda a polgáraival is. Olyan emberek létrehozására törekszik, kik a létért való harcot a legsikeresebben és a

legemberibb módon tudják megvívni. Egészséges és” okos nemzedék!

A legemberibb mód a solidaritás. Az okos egoizmus, melyről fõntebb beszéltem.

Így függ össze, szeretett testvéreim természettudomány, társadalomtudomány és nagyon csalódik a régi pedagógia, mely ezen fogalmak közlését nehéznek találta és unalmasnak. Nem nehéz az, csak le kell szállni a tudományos terminológia világából; nem unalmas az, ha az életjelenségekből közvetlen megfigyelés alapján vezetjük le a gyermekkel! Persze művelt tanítók, okos szülők kellene hozzá! A szabadkõmûves szülõkben megvan e képesség és meg vagyok arról gyõzõdve, hogyha ez irányra rátereljük a figyelmet, testvéreink örömmel követik azt, mert tudják, hogy szabadkõmûvesi munkát végeznek.

Azon irány, mely mesékkel akarja megmagyarázni, hogy miért rövid a nyúl farka, hogy miért megy a rák hátrafelé, hogy miért fehér a hóvirág szirma és a jegesmedve bundája, hogy miért haragszik a macska a kutyára, talán gyönyörúséget okoz a gyermeknek, de nem vezet soha egészséges világszemléletre, nem nevel hasznos, szolidaris polgárt. Azt gondolom, hogy nagyobb gyönyörúséget okoz a gyermeknek annak a bemutatása, hogy a fagyõngy hogyan élõsködik más fa nedvétõl, mert ebbõl a társadalom parazitáiról, a mások rovására élõsködõ emberekrõl is beszélhetek . . .

Szeretett Testvérek! A közéleti kérdések e rapszodikus tárgyalásával nehéznek tartott problémák célszerû tárgyalására óhajtottam példát adni.

Aki intenciómat átértette és tudom, hogy ez

így van, az mindig fogja tudni, hogyan beszéljen gyermekeivel az igazság, a felvilágosodottság, a szolidaritás nevében és bizony mondom, hogy aki így tesz, szabadkőművesi munkát végez a családi szentélyben.